

Uşaqların öz dünyası var...

Erkən yaşda məcburi dini seçim qadağan edilir

Milli Məclisdə müzakirəyə çıxarılmış “Uşaq hüquqları haqqında” yeni qanun layihəsi bu sahədə qanunvericilik bazasının müasir standartlara uyğunlaşdırılması baxımından mühüm mərhələ hesab oluna bilər. Layihədə ilk dəfə olaraq uşaqların vicdan və dini etiqad azadlığı ayrıca və aydın şəkildə təsbit edilir.

Milli Məclisin Ailə, qadın və uşaq məsələləri komitəsinin dünənki iclasında bildirildi ki, “Uşaq hüquqları haqqında” yeni qanun layihəsi hazırlanır. Layihə 8 fəsil, 63 maddədən ibarətdir. Sənəddə təsbit olunan yeni müddəalardan biri hazırkı dövrdə cəmiyyət üçün xüsusilə həssas məsələni əhatə edir. Qanun layihəsində azyaşlının vicdan azadlığı ayrıca maddə ilə tənzimlənir və uşaqların dini etiqada məcbur edilməsinin qadağan olunduğu birmənalı şəkildə qeyd edilir.

Məlumdur ki, uşaqlar müəyyən qədər valideynlərinin onlar üçün müəyyənləşdirdiyi “yol xəritəsi” üzrə hərəkət edirlər. Bununla yanaşı, cəmiyyətimizdə hər bir uşağın ayrıca fərd və hər fərdin öz vicdan azadlığına malik olması danılmaz faktır. Bəllidir ki, uşaq dünyaya hazır inancla gəlir. Erkən yaşlarda edilən dini seçimlər isə əksər hallarda uşağın öz iradəsindən daha çox valideynlərin qərarının nəticəsi olur. Şübhəsiz ki, hər bir valideyn övladına müəyyən dini dəyərlər aşılaya bilər. Lakin bu proses müəyyən mərhələdən sonra məcburi xarakter alırsa, artıq uşağın vicdan azadlığının açıq şəkildə pozulması gündəmə gəlir. Dinin məcburiyyətlə deyil, nümunə və anlayışla ötürülməsi azyaşlının şəxsiyyətinin sağlam formalaşması üçün olduqca əhəmiyyətlidir. Qanunun məqsədi hər hansı bir fərdi məhdudlaşdırmaq deyil, uşağın yetkinlik yaşına çatana qədər dini etiqad məsələsində seçim etmək, eləcə də bunun etməmək hüququnun qorunmasını təmin etməkdir.

Məsələ ilə bağlı dünya təcrübəsinə nəzər salmaqda fayda var. Uşaq Hüquqları Konvensiyası bu sahədə dünyada geniş şəkildə ratifikasiya olunmuş beynəlxalq müqavilədir və hazırda, demək olar ki, BMT-yə üzv bütün ölkələri əhatə edir. Azərbaycan da bu Konvensiyaya qoşularaq uşaqların fundamental hüquq və azadlıqlarının qorunması ilə bağlı beynəlxalq öhdəliklər götürüb. Konvensiyanın 14-cü maddəsində uşaqların fikir, vicdan və dini etiqad azadlığı açıq şəkildə tanınır və bu hüquq uşağın şəxsiyyətinin formalaşmasının ayrılmaz tərkib hissəsi kimi qiymətləndirilir.

Beynəlxalq hüquq praktikasında, xüsusilə BMT-nin Uşaq Hüquqları Komitəsinin şərhlərində qeyd olunur ki, uşağın yaşı artıqca onun dini və dünyagörüşü məsələlərində müstəqil qərar vermə imkanları da genişlənməlidir. Bu, “inkışaf edən imkanlar prinsipi” kimi tanınır və uşağın yetkinliyə doğru mərhələli şəkildə öz seçimlərini etməsini nəzərdə tutur. UNICEF-in Konvensiyanın “Uşaq dostu” versiyasında da uşaqların dini etiqad azadlığı onların öz fikir və inanclarını formalaşdırmaq, seçmək və ifadə etmək hüququ kimi təqdim olunur. Burada valideynlərin əsas funksiyası uşağı müəyyən dini etiqada məcbur etmək deyil, onun məlumatsız, sərbəst və təzyiqsiz şəkildə seçim edə bilməsi üçün dəstək göstərmək kimi izah edilir. Bu yanaşma uşağın fərdiliyinə hörmət prinsipini gücləndirməklə yanaşı, cəmiyyətdə dini tolerantlığın və plüralizmin formalaşmasına da töhfə verir.

Məsələ ilə bağlı **Milli Məclisin Ailə, qadın və uşaq məsələləri komitəsinin sədri Hicran Hüseynova** XQ-yə bildirdi ki, “Uşaq hüquqları haqqında” yeni qanunda vicdan azadlığı ayrıca bir maddə ilə tənzimlənir. H. Hüseynovanın sözlərinə görə, mövcud qanun uşaq hüquq və azadlıqlarının qorunmasında yetərli deyil: “Hazırda qüvvədə olan qanunvericilikdə uşağın vicdan, fikir və söz azadlığı bir maddədə və cəmi bir neçə cümlə ilə təsbit edilib. Lakin bu müddəalar kifayət qədər sadədir və detallı hesab olunmur. Yeni təqdim olunan qanun layihəsində isə bu yanaşma köklü şəkildə dəyişdirilib. Yəni vicdan azadlığı ayrıca bir maddədə, fikir və söz azadlığı isə başqa bir maddədə təsbit olunur və hər bir azadlıq uşaqların dünyagörüşü baxımından xüsusi və ətraflı şəkildə tənzimlənir”.

Komitə sədri qeyd etdi ki, qanun layihə-

sində açıq şəkildə göstərilir ki, uşaqların dini etiqada məcbur edilməsi qadağandır: “Eyni zamanda qeyd olunur ki, uşaqların dini tərbibəsi onların fiziki və psixoloji sağlamlığına zərər vurmamalıdır. Yalnız qanunvericilikdə nəzərdə tutulan xüsusi hallarda müəyyən məhdudiyyətlərin tətbiqinə yol verilə bilər. Bu məhdudiyyətlər isə uşağın sağlamlığının, mənəvi inkişafının və digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarının qorunması məqsədi daşımalıdır”.

Hicran Hüseynova qəzetimizə açıqlamasında qanun layihəsində yaş məsələsi ətrafında aparılan müzakirələrə də münasibət bildirdi. O qeyd etdi ki, layihənin müzakirəsindən sonra bəzi şəxslər qanunun hansı yaş həddinə şamil olunması ilə bağlı ona suallar ünvanlayıblar: “Həmin suallarda layihədə əksini tapan “uşaqların vicdan azadlığı” maddəsinin 16, yoxsa 18 yaşdan aşağı şəxslərə aid edilib-edilmədiyi maraq doğurub. H. Hüseynova vurğuladı ki, mövcud qanunvericiliyə əsasən, 18 yaşı tamam olmayan şəxslər uşaq hesab olunur və bu yaş həddindən aşağı bütün şəxslər qanun qarşısında azyaşlı sayılır. Bu səbəbdən də dini etiqadla bağlı müvafiq maddədə “uşaq” anlayışından istifadə edilir və ayrıca yaş həddi göstərilir.

Milli Məclisin deputatı qanun layihəsinin qəbul ediləcəyi təqdirdə, uşağın digər əsas hüquq və azadlıqları ilə yanaşı, onun vicdan azadlığının təminatının da bu sənəddə aydın və hüquqi mexanizmlərlə müəyyən ediləcəyini vurğuladı. Hicran Hüseynova həmçinin gələcəkdə bu müddəaların həm İnzibati Xətalər Məcəlləsində, həm də digər normativ hüquqi aktlarda məsuliyyət mexanizmləri ilə daha da möhkəmləndiriləcəyini bildirib: “Bunlar perspektiv məsələlərdir. Hazırda isə biz yeni bir qanun layihəsindən danışırıq və bu layihə mövcud qanunvericiliklə müqayisədə daha ətraflı, uşağın mənafelərini əsas götürən və müasir prinsiplər üzərində qurulmuş bir sənəd kimi təqdim olunur”.

Komitə sədri sonda qanun layihəsinin komitə səviyyəsində artıq birinci oxunuşdan keçdiyini və müsbət rəy verdiyini bildirdi. Onun sözlərinə görə, qarşıdakı mərhələdə layihə Milli Məclisin plenar iclasında birinci oxunuşda müzakirəyə çıxarılacaq.

Beləliklə, “Uşaq hüquqları haqqında” yeni qanun layihəsi uşağın vicdan və dini etiqad azadlığını ayrıca və sistemli şəkildə tənzimləməklə Azərbaycan qanunvericiliyinin bu sahədə beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması istiqamətində mühüm addım kimi çıxış edir. Layihə uşağın fərdiliyini və inkişaf edən imkanlarını əsas götürməklə, valideyn məsuliyyəti ilə uşağın azad seçim hüququ arasında hüquqi balans yaratmağı hədəfləyir. Qanunun qəbul ediləcəyi təqdirdə uşaqların dini məsələlərdə məcburiyyətə məruz qalmasının qarşısının alınması, onların fiziki və psixoloji sağlamlığının qorunması, eyni zamanda, tolerant və plüralist cəmiyyət modelinin gücləndirilməsi üçün daha aydın və effektiv hüquqi çərçivə formalaşmış olacaq.

Tacir SADIQOV
XQ